

19.9.2025

Kannanotto: Keski-Suomen hyvinvointialueen omaishoidon toimintaohjeeseen ja myöntämisen perusteisiin 1.X.2025 alkaen

Asia: Omaishoitajaliitto ja Keski-Suomen alueen omaishoitajayhdistykset ovat huolissaan Keski-Suomen omaishoidon myöntämisen perusteiden kiristymisestä.

Omaishoidon tuen piiriin tulee pääsemään entistä vähemmän sitovissa tilanteissa olevia omaishoitoperheitä ja ennen tukea saaneet jäävät ilman tukea. Jo aiemmin alemmassa palkkioluokassa omaishoidon myöntämisen perusteet ovat olleet verrattain tiukat. On huomioitava, että hoivan tarve edelleen kasvaa samalla kun hoidon ammattihenkilöistä on pulaa.

Omaishoidon tuesta säästäminen luo painetta raskaampiin palveluihin

Omaishoidon tukeen kuuluu palkkion lisäksi myös omaishoitoperheen kannalta tärkeät palvelut, kuten vapaapäivät, hyvinvointi- ja terveystarkastukset sekä valmennus. Liitto ja yhdistykset näkevät riskinä sen, että omaishoitoperheet eivät saa näitä palveluita sitoviin tilanteisiinsa ja omaishoitajat uupuvat tehtävänsä. Tällöin perheet tarvitsevat raskaampia palveluita omaishoitotilanteidensa tueksi.

Hyvinvointialueen mukaan *”omaishoidon tuen kielteisistä päätöksistä on aiheutunut marginaalista kasvua avopalvelujen kysyntään ; omaishoidossa olevilla usein käytössä muita palveluita maksetun tuen lisäksi ”*. Useissa tutkimuksissa on kuitenkin käynyt ilmi, että omaisten on havaittu hillitsevän julkisten palveluiden kuluja.

Tutkimusten mukaan omaishoito korvaa kotihoitoa, palveluasumista ja terveydenhuollon hoitajaksoja. Samalla se pienentää laitoshoidon joutumisen todennäköisyyttä ja vähentää sairaalapäiviä. Tulosten perusteella omaisten hoitohalukkuutta tulisi lisätä erilaisin kannustimin (Kehusmaa 2014). Lyhytaikainen säästö omaishoidon tuesta voi pidemmällä tähtäimellä nostaa kustannuksia moninkertaisena takaisin.

Omaishoitajan kuormittuminen lisää myös hoidettavan läheisen riskiä joutua laitoshoidon ja esimerkiksi perheelle suunnatut tukipalvelut laskevat tätä riskiä (Kehusmaa 2014).

Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastuksien kautta kuormitus voi usein nousta esille, joten niiden toteutumista pidämme erityisen tärkeänä. Myöntämisen perusteissa omaishoitaja pääsee tarkastukseen kahden vuoden välein. Pyydämme lisäämään tähän *”ja tarvittaessa”*.

Omaishoidon tuen palkkion ollessa pieni hoitotehtävän vaativuuden ja sitovuuden huomioon ottaen, liiton ja yhdistysten näkemyksen mukaisesti palkkion alentaminen tulisi muuttaa niin, että vasta runsaampien palveluiden käytöstä alennettaisiin palkkiota.

Omaishoitajien vapaat saavutettaviksi ja yhdenvertaisiksi

Uusissa perusteissa palvelusetelillä ei voi ostaa virkistysvapaita, vaan palvelu järjestetään hyvinvointialueen omana tuotantona. Hyvinvointialueen oman tuotannon tulee vastata omaishoitoperheiden tarpeisiin Sote-järjestämislain mukaisesti ”*Hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto*”.

Liitto ja yhdistykset pyytävät myös huomioimaan vapaiden pitämisen alueellisen yhdenvertaisuuden, sillä esimerkiksi reunakunnissa vapaiden sijaishoitopaikkoja on rajallisesti tai ei lainkaan. Myös sijaishoitopaikan tarkoituksenmukaisuus tulee ottaa lain (Laki omaishoidon tuesta) mukaan huomioon (esim. ikääntyneet, työikäiset, lapset).

Lisäksi harkinnanvaraisia vapaita ja virkistysvapaita tulisi myöntää myös ensimmäisessä palkkioluokassa oleville omaishoitajille, sillä hyvinvointialueen myöntämisperusteiden mukaan kyseisessä luokassa ”*Hoitotyö on vaativaa ja fyysisesti ja/tai psyykkisesti raskasta ja sitoo hoitajaa merkittävästi*”.

Liitto ja yhdistykset pyytävät huomioimaan ne sitovassa ja raskaassa olevat omaishoitoperheet, jotka eivät täytä tuen myöntämisen perusteita tai eivät halua hakea omaishoidon tukea. Myös nämä omaishoitoperheet tarvitsevat vapaata Sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Toimintakykymittarit arvioinnin tukena

Hyvinvointialueen mukaan ”*Arvioinneissa painopisteenä RAI –arviointi*”. Liitto ja yhdistykset muistuttavat, että toimintakykymittarit ovat hyviä työkaluja arvioinnin tukena, mutta niiden perusteella ei päätöstä tulisi tehdä. Omaishoitaja toimii omaishoitotilanteensa asiantuntijana ja hänen arvionsa on keskeisintä päätöksenteossa.

Hyviä muutoksia uusissa perusteissa

Myöntämisen perusteisiin on tehty myös hyviä muutoksia. Esimerkiksi vapaan mahdollisuuksia harkinnanvaraisissa vapaissa on laajennettu koskemaan myös sijaishoitoa. Lisäksi työikäisille kohdennettu arviointi on hyvä kehityssuunta. Uusissa perusteissa on huomioitu myös etäohjaus.

Perusteista on poistettu lakisääteisten vapaiden järjestämisen kohtuullisen matkan määrä (50 km). Tätä liitto ja yhdistykset pitävät hyvänä asiana, jos tämä tarkoittaa sitä, että sijaishoitopaikka on entistä lähempänä omaishoitoperhettä.

Kustannukset tulee korvata perheelle, jos sijaishoitopaikka sijaitsee kauempana. Hyvinvointialueen ei tulisi saada perusteetonta etua omaishoitoperheen kustannuksella, jos sillä ei ole tarjota kohtuullisen matkan päästä sijaishoitopaikkaa.

Liitto ja yhdistykset painottavat, että kun hyvinvointialue panostaa läheis- ja omaishoitoon riittävästi, yhä useampi pystyy auttamaan, tukemaan ja ottamaan huolenpitovastuuta. Kannustimia omaishoitovastuun ottamiseen tulee luoda enemmän.

Jämsän Seudun Omaishoitajat ry, Helena Salminen, puheenjohtaja

Keski-Suomen Omaishoitajat ry, Saku Kaistinen, puheenjohtaja

Laukaan Omaishoitajat SAMARIA ry, Eila Naukkarinen, puheenjohtaja

Omaishoitajaliitto ry, Kukka-Maaria Maunula, aluevastaava

Ääneseudun Omaishoitajat ry, Sinikka Rautiainen, puheenjohtaja

Lisätietoa:

Kukka-Maaria Maunula, Omaishoitajaliitto, puh. 020 7806 588, sp. kukka-maaria.maunula@omaishoitajat.fi

Lähteet:

Kehusmaa, Sari. 2014. Hoidon menoja hillitsemässä. Väitöskirja, Tampereen yliopisto

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021

Laki omaishoidon tuesta 937/2005

Omaishoidon tuki myöntämisperusteiden muutokset 1.X.2025 - diaesitys (Hyvinvointialue)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014